

kevésbé van szüksége, minthogy a szellem erejét egyéb erők váltják fel, a munkásság és parasztság tömegerejével akar érvelni az urallommal szemben, hogy szellemi vezető szerepét és privilégiumait változatlanul továbbra is fenntarthatassa, — addig természetesen Magyarországon minden együttműködési kísérletnek minden sürgető időszerepére ellenére félben kell maradnia, meg kell hiúsulnia. (Kollár Ferenc)

A GÁND ROMÁNESC ÉS AZ ERDÉLYISÉG. „Husz évi szellemi élet Erdélyben“ az alcíme a Gánd Románesc szeptemberi összevont ünnepi számának, amely az Astra, a nagymultu erdélyi román közművelődési egyesület szeptemberre tervezett nagygyűlésére készült. Több mint 270 oldal gazdag anyagát kapjuk benne. Tanulmányok, szépirodalmi rész és művelődési feladatok az erdélyi román tudományos, irodalmi és képzőművészeti élet műhelymunkájába nyújtanak a teljesség igénye nélkül is általános betekintést. Az összeválogatáshoz nehéz lenne hozzászólanunk, hiszen, ha nem is a címben, de legalább is az erdélyi „román“ szellemi élet minden ágában való jártasság kellene ahhoz, hogy rávilágítsunk a szempontok természetére. Az egyszerű szemlélő is megérzi azonban a műigényt, ami e szám megszerkesztése felett örködött.

Kétségkívül több biztonsággal szólhatunk hozzá azokhoz a határkérdésekhez, amelyek átcsapnak az erdélyi magyar szellemi élet síkjára is. Sajnos, erre kevés utalást kapunk e számban, mert az egyes tárgykörök feldolgozása oly körülzárt és magában való, hogy nem mernők a kölcsönösség ezernyi tényét felvető valóság hű tükrének nevezni. Bizonyára közrejátszott ennél a felfogásnál a multból maradt szellem, amely a háború előtti imperialisztikus térfoglalásokkal szemben örködött a meglévő népi értékek megőrzésén és továbbfej-

lesztésén. Ami azonban annak idején termékeny népi kitarulás volt, feszítő erő a ránehezülő nyomással szemben, — a megváltozott viszonyok között a józan népi magatartástól távolodó, fokozottan elvont és spekulatív jellegű kizárólagossággá vált. Nem annyira a szabadabb röptű szépirodalomnál és képzőművészetnél észleljük ezt, amelyeknek erőteljes népi gyökereit itt is, ott is mély szociális szellem élteti, hanem a felsőbb gyámkodást kevésbé nélkülöző tanulmányoknál.

A román szellemi élet elmélyülő ismertetése mellett az általános erdélyi problémák féltetten egyoldalú megvilágítást nyernek e tanulmányokban. Különösen áll ez Vasile Băncilă „Erdély jelentősége“ c. cikkére, amely az erdélyiségnek elvont, a tényekkel nem mindig számoló felmagasztalása, elsőbrendűségének kihangsúlyozása a román történelemben. Ezt a cikket a beleérzés teszi gazdaggá, de csak ott van elhithető ereje, ahol személyesen észlelt dolgokat kommentál. Így például mikor az erdélyi román szellemiség mélységét és következetesebb egységét a benne még el nem mosódott paraszti élet, földhözköttöttség jellegzetességeivel magyarázza. Viszont impresszionista módszere felmondja a szolgálatot ahogy a „másik“ erdélyiségre, a románnal együtt élő népek erdélyiségére tér rá. V. Băncilă kifogásol minden olyan történelemszemléletet, amely „közös“ erdélyi vonásról beszél s hogy megindokolja álláspontját, a „magyarok“, mint nép, lényegesen imperialiszta lelki alkatát említi fel, szembeállítva a „nemimperialiszta“ beállítottságú és ezáltal szabad, önálló, mert mások leigázására lelkileg nem kényszerülő népekkel, mint a román is. Mi ezzel szemben úgy tudjuk, hogy imperialiszta törekvései az uralkodó rétegnek vannak, (természetesen nem lelki alkatánál fogva) s ezek a törekvések visszahatnak a saját nemzetbeli tömegekre is. Így tudtak találkozni anynyiszor a történelem folyamán Er-

dély elnyomott magyar jobbágytömegei az itt élő románság osztály és nemzeti jellegű szabadságtörekvéseivel. A cikkíró azonban nem a dolgok, hanem érzései logikájára építi fel érvelését. Így vezeti le az imperiálista nemzeti lényegből azt is, hogy a magyarság nem tartozik szervesen Erdélyhez, a baltikumai junkerek szerepét szánva neki.

Aurel Decei „Az erdélyi román történetírás az egyesülés utáni 20 évben“ c. tanulmányában már több befogadó készség nyilvánul meg. Tudományos jellegű, bibliográfiára támaszkodó munkája különben is tényekhez kötött, s az elméletek, állásfoglalások összevetéséből több tárgyilagosság születik meg. Decei ha nem is ért egyet velük, méltányol, sőt ismertet erdélyi magyar történetfelfogásokat is. „Az erdélyi román történetírás — írja — magának vall olyan problémákat is, amelyek nem tisztán román jellegűek, azonban népünk tág, megértő szellemében tárgyalja azokat“. „Igazi humánizmusról“ beszél, amely a történetírás fejlődését lehetővé tette, s elismeri, hogy „az állandó kapcsolatok által más népi közösségekkel, amelyek saját részükéről szintén történelmük magasztalására emelkedtek, a román történelmi erők a jövőre kovász szerepére tettek szert...“

Erdély népi kölcsönhatásaival, az együvértartozás érzése mellett, az építő jellegű nemzeti öntudat fejlesztője is volt a románságban. Tévés elgondolásokból táplálkozik az a nemzetféltség, amely véka alá rejti a más népekkel közös erdélyi elemet. Az erdélyi szolidaritás most lenne a legjobb biztosíték arra, hogy egyik se váljék külső hatalmi szándékok eszközévé a másik ellen. A népet szolgáló reális történelem szemlélet ezért nem élezi ki a nemzeti szenvedélyeket egymással szembeállító, s így a haladást megkötő elemeket, hanem az uttörő folyamatot domborítja ki a közös kibontakozáshoz. (Bányai László)

KÉMEK, PROPAGANDISTÁK..
A „totális“ háború háromszorososan 5 dimenziójú. Először, öt harci tényező küzd benne: propagandisták, kémek, feltalálók, hadiüzemek, hadseregek. Másodsor, öt fronton folyik: „földalatt“ (képletesen értendő), levegőben, földön, vizen és víz alatt. Harmadsor: öt ellenséges célpont: az idegek, az irányító-ésszközpontok, az erkölcsi erő, a hadi- és létfenntartási anyagok és emberek megsemmisítésére összpontosul.

Az első sorban említett öt harci tényező közül, kettő szerepe került újabban igen előtérbe: a propagandisták és kémeké. Ez a két veszedelmes fegyver az elmúlt két évben, a kiszemelt és sorra került ellenfeleken a leghalálosabb sebeket ejtette.

A propagandisták (ebbe a gyűjtőszóba éppúgy beletartoznak az irányító államvezetők, mint a diplomácia, sajtó, rádió, katonai és közgazdasági szakirodalom stb. vezető emberei) feladata olyan előnyös helyzet és légkör teremtése, amely a lehető legnagyobb mértékben könnyíti meg a felfejlődő fegyveres erők utját és munkáját. A propagandisták a tulajdonképpeni katonai akciót megelőző illetve előkészítő általános szellemi, erkölcsi, anyagi és stratégiai összpontosítás céljainak eléréséért küzdenek. („Legfontosabb a lehető legteljesebb, mindenre kiterjedő összpontosítás utáni villámgyors akció!“ — írja Tempelhoff tábornok a Wissen und Wehr-ben.) Ezek a célok: 1) Az ellenfél állam (lakosság és hadsereg) erkölcsi erejének aláásása és megtörése; 2) Az ellenfél politikai, gazdasági és katonai vezérkarának (s az ellenfél közvéleményének) félrevezetése és megzavarása; 3) Az ellenfél anyagi, erkölcsi, szellemi és stratégiai felkészültségének megbomlasztása; 4) A saját (és szövetséges) valamint a semleges államokban olyan „lelkres“ vagy legalább is „rokonszenvező“ légkör kialakítása, amely a leghatványozot-